

DICCIONARI CASTELLÀ-CATALÀ. Director editorial: JORDI VIGUÉ I VIÑAS. Cap de redacció: JOSEP TORRAS I RODERGAS. Redactors: MARIA LLOPIS I FREIXAS, MERCÈ ROBERT I ANDREU, MARC SAGRISTÀ I ARTIGAS, PILAR SERRA I LLIMONA, CARLES TEBÉ I SORIANO. Col·laboradors: XAVIER CARRASCO I NUALART, MARTA HERNÁNDEZ I PIBERNAT, EMILI PASCUAL I FERRANDO, JOSEP SUBIRATS I BALLÚS, MARTA TRIAS I PUIG-SUREDA. Revisió de l'original per Manuel Seco, de la Real Academia de la Lengua Española. Presentació per Antoni Dalmau i Ribalta, President de la Diputació de Barcelona. Enciclopèdia Catalana, S.A. Barcelona, 1985. 1341 pàgs. 2.500 pessetes.

El més reixit diccionari castellà-català que tenim a l'abast

La col·lecció de diccionaris de l'Enciclopèdia Catalana acaba d'incorporar un element, i no pas un element qualsevol: si fins ara cada un dels diccionaris publicats té motius especialíssims d'interès, ¿quin, si no aquest castellà-català, podia suscitar tanta expectació? Per pocs diccionaris entre aquestes dues llengües que s'hagin manejat, tothom sap prou que en cap cas no trobàvem plena satisfacció, que no n'hi havia cap de complet ni de realment reeixit. El que ara ens ofereix la col·lecció de l'Enciclopèdia, editat amb una generosa ajuda de la Diputació de Barcelona i amb una justa presentació del president d'aquesta corporació, senyor Antoni Dalmau, respon a un plantejament molt més ambiciós i, tot i les mancances i decantaments que tota obra, la que sigui, arrossega, no sembla pas imprudent de dir que per primera vegada tenim un diccionari castellà-català capaç de resoldre la majoria de qüestions, dificultats i dubtes.

Subratllem primer de tot que el volum que comentem se cenyeix exclusivament a l'itinerari que va de la llengua castellana a la catalana, i que això omple més de mil tres-cents pàgines presentades amb una bona tipografia i sense atapeïments que en dificultin la lectura. Tanta extensió es justifica per l'amplitud de tractament que hi troben les veus que presenten més varietat semàntica. Així, si en els millors diccionaris anteriors un verb com ara *llevar* no rebia més de sis o set ratlles d'una columna normal, en aquest mereix més de dues columnes senceres, amb una gran profusió d'accepcions, exemples i frases fetes —un dels màxims encerts del Diccionari. En això, doncs, els autors han tingut la bona pensada d'inspirar-se en un model tot altre que el que s'havia seguit fins ara entre aquestes dues llengües i ens han donat una mena d'equivalent bilingüe dels repertoris in-superats de Pompeu Fabra o de Maria Moliner (*Diccionari General de la Len-*

gua Catalana i Diccionario de uso del Español, respectivament). El Diccionari, doncs, s'adiu amb la concepció que, amb les distàncies corresponents i en un nivell més o menys semblant, n'ha presidit altres de la mateixa col·lecció.

norma i ús

Per no fer excessiva aquesta nota —que d'altra banda preparem només havent pogut ensumar superficialment el Diccionari—, aconsellem als interessats una lectura sense presses d'alguns articles tan suggeridors com és ara els dedicats a *para, jefe, jefatura, alcance, pedir, tras, estar, etc.*, i amb això només consignem unes mostres de l'espigolada que hi hem pogut fer.

Els editors, a les instruccions de maneig de l'obra, ens fan ainent que la replega de lèxic en la llengua de partida s'ha fet principalment a la vista del ja esmentat *Diccionario de uso del Español*, de Maria Moliner, i, pel que fa a la nostra llengua, amb el *Diccionari de la Llengua Catalana* de la GEC; naturalment, no s'han ignorat els diccionaris normatius de la Real Academia de la Lengua Española (20.ª ed.) i de Pompeu Fabra, amb les modificacions i addicions de la Secció Filològica de l'IEC. Tot i que el volum que comentem no és sinó mitja part d'un replantejament total en el camp de les equivalències entre el castellà i el català i que, per tant, no en podem analitzar totalment el fruit fins que en veurem la segona part (català-castellà), que almenys ha de tenir tant d'interès com aquesta, ja podem avançar alguns principis que semblen guiar la feina dels autors.

La tria dels repertoris de partida confirma que s'ha optat pels reculls més moderns. Això, però, topa amb certes limitacions en la translació de mots castellans a la nostra llengua, i trobem, per exemple, que en tot de casos el criteri continua essent més academicista que no pas realista en certes tries o exclu-

sions (si no és que s'hi ha esmunyit algun descuit, alguna ommissió involuntària). Posem-ne uns quants exemples.

— *barbada*. Es tracta d'un peix que no apareix entrat en castellà (tot i figurar entre les accepcions que en dona Maria Moliner) i que en francès rep el nom de *barbue*. El Diccionari francès català-català francès de la mateixa col·lecció tradueix *barbue* per *rèmol*. *Rèmol*, però, és el mot català que segons el Diccionari tradueix *rodaballo*, peix que el mateix diccionari francès-català fa correspondre a *turbot*, forma equivalent a la francesa, d'altra banda ja admesa al diccionari normatiu però omissa al diccionari de la GEC. Aquí, doncs, la llacuna és evident, per manca de traducció d'un dels dos peixos i per ommissió positiva de *barbada*.

— *ambos*. Aquest adjectiu i pronom és traduït per *ambdós-dues, els dos, les dues i tots dos, totes dues*. És evident que això és indiscutible i correcte, però trobem francament massa en darrer lloc allò que més ha fructificat i que més ens agermana amb altres llengües romàniques com l'italià o el francès. *Ambdós* no deixa de ser una forma més acadèmica que real, almenys en la gran majoria del domini lingüístic, i només n'entendem la preferència per la simple semblança amb la forma castellana del mot equivalent. Més que l'ús, doncs, aquí venç el llenguatge de to elevat o, més que elevat, diferent de l'oral.

— *cuero - ciervo - molde - cuadro*. El criteri del Diccionari davant les terminacions en *o àtona* —aquesta mena de fals problema, d'escrúpul atàvic— sembla vacil·lant. Així com *cuero* admet les correspondències *cuir* i *cuero* (per aquest ordre), *ciervo* només és traduït per *cèrvol* (amb accent greu), tot i les indicacions positives de Fabra de donar entrada preferent a *cervo* (vegeu J. Coromines, *Diccionari etimològic i complementari* i també *Lleures*). *Molde*, segons l'equivalència proposada pel Diccionari, no pot ser *motllo*, la forma més estesa i no pas suspecta de castellanisme. Sobre *cuadro*, ens remetem a les observacions de F.B. Moll al DCVB, s.v. *quadro*.

Contra això, ja veiem més «normalitat» en *fiord*, que segons la GEC havia de ser un estrany *fjord* (pl. *fjorder!*), ço que ens emmenaria a parlar en cursiva.

Al costat d'aquest criteri d'un formalisme més aviat restrictiu i no sempre obert a realitats que caldria no haver de discutir, el Diccionari obre un panorama tan ample com cal en certs casos que ho exigeixen i ho justifiquen. Semblen excel·lents i ben detallades les correspondències de *hablar, jefe* i *jefatura, algo, algún, alguno*, on la diversitat de solucions no ha d'obviar a l'exacti-

castina

castina *f* (*fundente*) castina.

castizo -za *adj* (*puro*) castís -issa, pur -a, genuí -ina. *Estilo castizo*, estil castís. || *p fr* (*muy fecundo*) fecund -a, fèrtil. || *amer* (*mestizo*) quarteró -ona.

• *m f* (*chulo*) pinxo *m*, perdonavides *m*. | (*divertido*) trempat -ada *adj*; barrilaire *adj*, tabolaire *adj*. ¡Eres un castizo!, ets molt barrilaire!

casto -ta *adj* cast -a.

castor *m* zool (*Castor sp*) castor. || (*piel, tela*) castor.

Càstor *n pr m astr* Càstor. || **Càstor y Pólux** mit Càstor i Pòl·lux. | (*géminis*) Càstor i Pòl·lux. | (*fuego de Santelmo*) foc de Sant Elm.

castoreño *m* barret de castor.

castóreo *m* castori.

castra *f* (*en las colmenas*) brescadura.

castración *f* castració.

castradera *f* (*de apicultor*) brescador *m*, crestador *m*.

castrado -da *adj* [*pp de castrar*]. || *fig* frustrat -ada.

castrador *m* castrador.

castradura *f* castració.

castrar *v tr* (*al hombre*) castrar. || (*a los animales*) capar, castrar, sanar. || (*una colmena*) brescar, crestar. || *agr* (*podar*) caponar, coronar. || (*una llaga*) cicatritzar. || *fig* (*debilitar*) enervar, debilitar.

castrazón *f* (*de las colmenas*) brescadura.

castrense *adj* castrense. *Disciplina castrense*, disciplina castrense.

casual *adj* casual, venturer -a.

casualidad *f* casualitat. || **dar la casuali-**

314

catanga

cata *f* (*acción de catar*) tast *m*, tastament *m*. || (*porción*) tast *m*, tatx *m*. || *amer ornit* (*cualquier psitaciforme*) papagai *m*. | *min* (*calicata*) sondatge *m*, prospecció.

catabejas *m* ornit (*paro carbonero*) malle-renga *f* carbonera.

catabolismo *m* biol catabolisme.

catabre (o **catabro**) *m* amer (*vasija*) carbassot.

catacaldos *m* inv *fig* fam tastaolletes. || (*entrometido*) manefla.

cataclismo *m* cataclisme.

catacresis *f* (*extensión del sentido de una palabra*) catacresi.

catacumbas *f pl* (*cementerio*) catacumbes.

catadiòptrico -ca *adj f* catadiòptic -a.

catador *m* (*que prueba alimentos*) tastador, degustador. || **catador de vino** tastador de vins, tastavins.

catadura *f* tast *m*, tastament *m*. || *fig* fam (*apariencia*) aspecte *m*, pinta, fila.

catafalco *m* cadafal.

catafracta *f* (*armadura*) lloriga.

catalán -ana *adj m f* català -ana. *Los Países Catalanes*, els Països Catalans.

catalanidad *f* catalanitat.

catalanismo *m* catalanisme.

catalanista *adj m f* catalanista.

catalàunico -ca *m f* hist catalàunic -a.

cataldo *m* mar (*vela triangular*) floc.

cataléctico -ca *adj* (*verso*) catalèctic -a.

catalecto -ta *adj* = **cataléctico**.

• *m* vers catalèctic.

catalejo *m* ullera *f* de llarga vista.

catalepsia *f* med catalèpsia.

tud de la traducció. Igualment, sembla exemplar l'aclariment als usos dels equivalents de la preposició *para*. És així, mateix immillorable la traducció d'un adjectiu aparentment tan inofensiu com *diario -a*, que en l'ús que hem cercat és traduït per allò que s'ha dit sempre i que no pot ser superat: *de cada dia*. L'elogi s'aflaqueix en algun cas, com ara *cuarto de hora*, que, contra la tradició i el diccionari normatiu, deixa de ser *quart*, ras i curt, a favor d'un *quart d'hora*, comprensible però innecessari i contrari als bons usos actuals (v. GEC i Fabra).

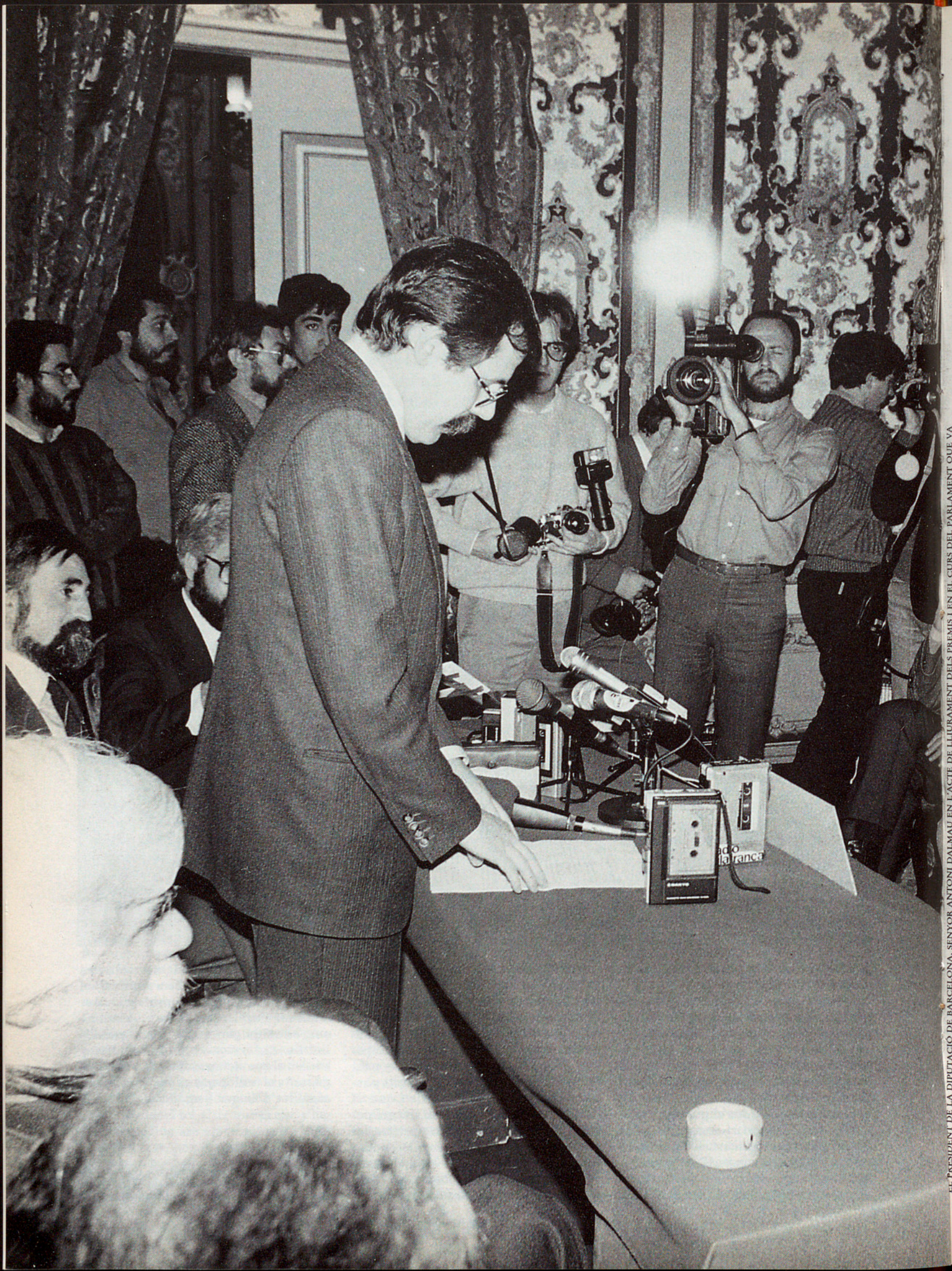
Aquesta nota, volem repetir-ho, ha estat escrita amb un temps insuficient perquè les nostres paraules puguin ser una crítica com caldria. Però com a usuaris constants i per professió d'aquesta mena de llibres eina, creiem poder afirmar que el Diccionari ve a fer un bon servei, que estalviarà molts passos inútils a altres repertoris i que, si les circumstàncies hi ajuden, encara podrà ser millorat en aquestes petites coses que hem apuntat, en què l'acord hauria de ser universal —ja no entrem en trencacolls més espinosos com és ara *barco, entregar*, etc. El destí del Diccio-

nari és de contribuir a la normalitat, i creiem que tots els qui hem convertit el maneig de la llengua en professió convinguem que el camí a la normalitat no ens ha d'obligar mai a fer marrades inútils. El Diccionari ve a obrir fines-tres en el contacte entre totes dues llengües. És el millor que en podem dir, i és el millor dels que hem vist.

Ramon Torrents

Oficina de Català
de la Diputació de Barcelona

* Editat amb una generosa ajuda de la Diputació de Barcelona i amb una justa presentació del president d'aquesta corporació, senyor Antoni Dalmau

EL PRESIDENT DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA, SENYOR ANTONI DALMAU EN L'ACTE DE LLIURAMENT DELS PREMIS I EN EL CURS DEL PARLAMENT QUE VA ADREÇAR ALS ASSISTENTS A L'ACTE ENTRE ELS QUALS ES POT VEURE ALGUNS MEMBRES DELS JURATS.